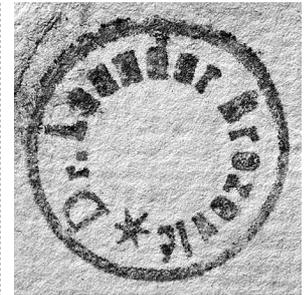

JOSEF KRIEHLER I LITOGRAFIJA 19. STOLJEĆA IZ ZBIRKE LEANDERA BROZOVIĆA MUZEJA GRADA KOPRIVNICE

DRAŽENKA JALŠIĆ ERNEČIĆ □ Muzej grada Koprivnice, Koprivnica

IM 44 (1-4) 2013.
IZ MUZEJSKE TEORIJE I PRAKSE
MUSEUM THEORY AND PRACTICE

sl.1. Josef Kriehuber: Ban Dalmacije, Hrvatske i Slavonije grof Franjo Haller (1844.)

sl.2. Josef Kriehuber: Pukovnik Juraj Oršić vitez Slavetički (1844.)

sl.3. Dr. Leander Brozović, oznaka.

LEANDRIANA, zbirka Leandera Brozovića Muzeja grada Koprivnice zbirka je koju je prikupio osnivač i utemeljitelj muzeja Leander Brozović (1897. - 1962.), doktor veterine i pionir moderne hrvatske muzeologije. Čine je grafički listovi (bakrorezi, bakropisi, litografije, svjetlopisi i dr.) te listovi reproduktivne grafike koje je Brozović počeo skupljati još kao gimnazijalac. Bilješke i detalje o nabavi svakog predmeta Brozović je zabilježio u rukopisnoj bilježnici *Popis mojih starina* koju je počeo pisati kao student veterine u Brnu 21. travnja 1920. godine, a nabave prije te godine zabilježene su na karticama s bilješkama. Leander Brozović još je kao gimnazijalac u Osijeku, Zagrebu, Vukovaru i Koprivnici pokazivao veliko zanimanje za skupljanje starina, o čemu postoji i rukopisna bilješka 23-godišnjeg Brozovića: *Velika je moja ljubav za sakupljanje. Mnogo mara i novaca sam ja već do sada uložio za moje starine. Mnogi slobodni čas sam utrošio na starine, a priznat ću da i u noći nemogući san bio mi je koja starina* (Brozović:1920).

Upravo je otkriće, transkripcija, transliteracija i obrada sadržaja rukopisne bilježnice pronađene u posjedu nasljednika 2009. godine omogućila rasvjetljavanje vremena i načina nabave pojedinih grafičkih listova, dok su osobni komentari pisani u obliku dnevničkih zapisa pridonijeli poznavanju "politike" prikupljanja starina i misaonog sklopa skupljača. Grafički listovi u Zbirci prikupljeni su između 1918. i 1962. godine kao privatno vlasništvo, a danas daju uvid u povijesni, kulturno-povijesni i umjetnički kontekst, opus pojedinih grafičkih majstora, različite grafičke tehnike te razvoj stilova i razdoblja u grafičkoj umjetnosti.

Zbirka crteža i grafika iz ostavštine Leandera Brozovića zbog svoje starosti, osjetljivosti i važnosti što ih grafički otisci i autori potvrđuju u kontekstu značenja europske povijesti grafičke umjetnosti ima status iznimne vrijednosti. Zbirka starih majstora iz ostavštine Leandera Brozovića sadržava grafičke listove iz većine europskih središta grafičke umjetnosti iz vremena 16. - 20. st.

Josef Kriehuber i litografija 19. stoljeća iz Zbirke Leandera Brozovića Muzeja grada Koprivnice

Mjesto održavanja: Hrvatski restauratorski zavod, RC Ludbreg
Vrijeme održavanja: 16. svibnja - 13. lipnja 2014.

sl.4. Josef Kriehuber: Ban Hrvatske i Slavonije grof Josip Jelačić (1848.)

sl.5. Josef Kriehuber: Ban Hrvatske i Slavonije grof Josip Jelačić (1848.)

sl.6. Mirovich: Ban Hrvatske i Slavonije grof Josip Jelačić (1848.)

sl.7. Carl Lazadelli: Ban Hrvatske i Slavonije grof Josip Jelačić (1848.)

Devetnaesto stoljeće donijelo je novu grafičku tehniku - litografiju, koja je do pojave fotografije imala posebnu važnost u širenju ideje o masovnoj reprodukciji slika, u ovom primjeru portreta pripadnika europske i hrvatske elite, pri čemu je litografija kao tehnika donijela i nove umjetničke mogućnosti. Primjerice, litografije bečkih majstora najčešće su komentirale aktualne političke događaje, a sukladno tome, i osobe iz političkoga i javnog života Europe, Monarhije i Hrvatske. Portreti osoba u Brozovićevoj zbirci, vezanih za povijesni kontekst 19. st., u najvećem su broju zastupljeni litografi-

jama bečkog majstora portretne grafike Jozefa Kriehubera.

Josef Kriehuber (1800. - 1876.) u povijesti austrijske umjetnosti 19. st. zabilježen je kao bečki litograf i slikar koji je portretirao plemstvo i vladine službenike, vojne i crkvene velikodostojnike te brojne predstavnike političkoga i javnog života, zbog čega ga smatraju najznačajnijim portretnim majstorom bečkog bidermajera. Umjetnička ostavština Josefa Kriehubera obuhvaća više od 3000 radova, što ga svrstava među najznačajnije bečke

sl.8. Josef Kriehuber: Zagrebački biskup Juraj Haulik (1837.)

sl. 9. Josef Kriehuber: Đakovački biskup Josip Juraj Strossmayer (1850.)

sl.10. Josef Kriehuber: Janko Drašković grof Trakošćanski (1843.)

portretne litografe svog vremena, a među radovima su za hrvatsku povijest umjetnosti osobito važni portreti osoba iz javnog života Hrvatske. Josef Kriehuber imao je samo 13 godina kada je na poticaj i potporu brata Johanna Kriehubera na bečkoj kraljevskoj Akademiji studirao slikarstvo kao učenik slikara Huberta Maurera. Uzdržavao se radeći kao litograf za nekoliko nakladničkih kuća u Beču, a kao učitelj crtanja i pratitelj princa Sanguszkog između 1818. i 1821. godine boravio je u Poljskoj, nakon čega se, skupivši dovoljno novca, vratio

u Beč i nastavio školovanje na bečkoj Akademiji (Akademie der bildenden Künste Wien).

Kako bi zaradio za troškove života i školovanja, Kriehuber je postao jedan od najproduktivnijih reproduktivnih grafičara bečke nakladničke kuće Trentsesky. Godine 1826. izradio je svoj prvi portret koristeći se novom grafičkom tehnikom litografije, a u razdoblju od 1826. do 1876., tijekom punih pedeset godina, postao je jedan od najtraženijih i najbolje plaćenih majstora portreta u Beču, poznat kao prvi umjetnik kojega je 1860. godine osobno car odlikovao Ordenom Franje Josipa I. Podučavao je studente bečke akademije Tereziane kao vrlo cijenjen majstor portretnog crteža, no posljednje desetljeće života Kriehuber je proživio u siromaštvu jer su razvoj i prevlast fotografskih tehnika smanjili broj narudžaba portretnih litografija. Umro je u rodnom Beču 30. svibnja 1876. godine, u kojemu je i pokopan na središnjemu bečkom groblju u četvrti Simmeringer (Zentralfriedhof Wien), gdje se i danas nalazi njegov nadgrobni spomenik. Kriehuber je, očito, bio nadaren i dobro izvježban majstor portretne litografije koji je sigurnim potezima smještao lik portretirane osobe u prostor, stavljajući naglasak na dobro držanje i plemenit stav. Grafike Josefa Kriehubera slika su bečkog društva njegova vremena, stasitih muževa i lijepih žena. Kako je ljepotom svojih portreta podilazio portretiranim, nije bilo društveno značajnije osobe koju nije portretirao upravo Josef Kriehuber. Poduljoj listi bečkih portreta mogu se pridružiti i portreti vrlo značajni za hrvatsku povijest sredine 19. st., među kojima su zagrebački biskup Juraj Haulik (1837.), Janko Drašković grof Trakošćanski (1843.), pukovnik Juraj Oršić vitez Slavetički (1844.), ban Dalmacije, Hrvatske i Slavonije grof Franjo Haller (1844.), ban Hrvatske i Slavonije grof Josip Jelačić (1848.),

đakovački biskup Josip Juraj Strossmayer (1850.). Osim portreta "hrvatskog kruga" u Zbirci Leandera Brozovića Muzeja grada Koprivnice čuvaju se i portreti njemačkog političara i liberalnoga političkog pjesnika Anastasiusa Grüna alias grofa Antona Alexandra von Auersperga, rođenoga u Ljubljani (1843.), austrijskoga generala, viteza i baruna Heinricha Hermanna von Hessa (1849.) te nekoliko listova s prikazom vojnika i događaja iz bečke revolucije 1848., odnosno iz mađarske revolucije 1848./49. godine. Tipičan primjer vremena sredine 19. st. svakako je portret krajiškog pukovnika Josipa Jelačića, izabranoga za hrvatskog bana 23. ožujka 1848. Oslonjen na desnu ruku, odiše stavom i svečanim ugođajem, a položajem i svečanom inauguracijskom bankom uniformom podsjeća na Kriehuberove službene portrete pripadnika političke elite bečkog kruga koji su sredinom 19. st. izašli iz njegove umjetničke radionice.

Značajnije referentne zbirke Kriehuberovih radova čuvaju se u bečkom muzeju Albertini, u zbirci portreta Österreichische Nationalbibliothek Vienna (Austrijske nacionalne knjižnice), dok je za hrvatske prilike, tipične za perifernu sredinu, osim portretnih grafika iz Hrvatskoga povijesnog muzeja u Zagrebu i Kabineta grafika HAZU, zanimljivo da većina grafičkih zbirki hrvatskih muzeja (Zagreb, Koprivnica, Varaždin, Rijeka, Osijek...) posjeduje barem jednu ili više litografija toga bečkog majstora. Može se pretpostaviti kako bi sustavno i sveobuhvatno izučavanje toga umjetničkoga gradiva rasutoga po zbirkama lokalnih i regionalnih muzeja otvorilo pitanja povijesnih veza Beča i Zagreba, ali i pitanje vizualnog identiteta hrvatske povijesti u 19. st.

Utjecaj političkih okolnosti iz sredine 19. st. i ilirskog preporoda bio je prilično važan. Lik i djelo hrvatskog bana Josipa Jelačića nadahnulo je mnoge europske umjetnike. Zbirka Leandera Brozovića Muzeja grada Koprivnice, kao što je već spomenuto, osim tri inačice portreta litografa Josefa Kriehubera, posjeduje više portreta bana Josipa Jelačića različitih autora. Komparativni grafički materijal koji se odnosi na tu temu nalazi se u Hrvatskome povijesnom muzeju u Zagrebu, u Kabinetu grafike HAZU Zagreb, u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici Zagreb, ali i u nizu manjih regionalnih, lokalnih i gradskih muzeja, uz neznatne razlike u sadržaju i broju grafičkih listova. U tom bi kontekstu bilo zanimljivo provesti sustavno i cjelovito istraživanje grafičkih listova iz muzeja i zbirki (pa i onih koje se čuvaju u gradskim i narodnim knjižnicama) koji prikazuju portret bana Hrvatske i Slavonije Josipa Jelačića grofa Bužimskog (1801. - 1859.) te komparativno istražiti portrete ostalih hrvatskih velikodostojnika koji su stvorili nacionalni identitet hrvatskoga građanskog društva u 19. st.

Osim pitanja poznavanja tehnike i tehnologije, izučavanje portretne litografije 19. st., među ostalim, otvara pitanje vizualnog identiteta 19. st., u kojemu portretne slike plemenitih muževa i žena, ali i portreti predstavnika građanstva i vojničkih krugova, otvaraju prostor za povijesna istraživanja koja metodom vizualne kulturne

antropologije slikama vremena oblikuju mentalnu sliku stvarnoga vizualnog identiteta hrvatskog naroda u vrijeme rađanja nacionalne svijesti sredinom 19. st.

Primljeno: 13. svibnja 2014.

JOSEF KRIEHLER AND LITHOGRAPHY OF THE 19TH CENTURY FROM THE LEANDER BROZOVIĆ COLLECTION OF KOPRIVNICA MUNICIPAL MUSEUM

LEANDRIANA, the name of the Leander Brozović Collection in Koprivnica Municipal Museum, is a collection assembled by the founder of the museum, Leander Brozović (1897-1962), a veterinary doctor and a pioneer in modern Croatian museology. It comprises prints (etchings, engravings, lithographs, photogravures and others) and reproductive prints that Brozović started to collect while a schoolboy.

Notes and details about the acquisition of every object are recorded in Brozović's handwritten notebook *List of My Antiquities*, which he started to write as a veterinary student in Brno on April 21, 1920, while acquisitions before that year were noted down on cards with notes.

As a high school boy in Osijek, Zagreb, Vukovar and Koprivnica, Leander Brozović showed a great interest in collecting old things, as recorded in a handwritten note from the 23-year-old Brozović: *My love for collecting is very great. I have put a lot of care and money into my old things to date. Many a free moment I have spent on old things, and I shall admit that in the night some old piece was an impossible dream for me.* (Brozović: 1920).

In fact it was the discovery, the transcription, transliteration and study of the contents of a manuscript notebook found in the possession of an heir in 2009 that enabled light to be thrown on the time and manner of acquisition of some of the prints, while personal comments written as diary entries contributed to an understanding of the policy behind the collection of antiquities and the mindset of the collector.

The prints in the Collection were assembled as private property between 1918 and 1962, and today provide an insight into the historical, cultural and artistic contexts, into the oeuvres of some masters of the print, different printmaking techniques and the development of styles and periods in the graphic art.

The collection of drawings and prints from the Leander Brozović Bequest has the status of a property of outstanding worth, on account of the age, sensitivity and the importance of the impressions and artists in the context of the European history of the art of printmaking. The collection of old masters from the Brozović Bequest contains prints from most of the European printmaking centres from the 16th to the 20th century.